

Z kroniki naukowej

WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW INSTYTUTU ZACHODNIEGO IM. ZYGMUNTA WOJCIECHOWSKIEGO

Dnia 23 marca 1988 r. w Sali Czerwonej Pałacu Działyńskich w Poznaniu odbyło się doroczne Walne Zebranie Członków Instytutu Zachodniego im. Zygmunta Wojciechowskiego.

Zebraniu przewodniczył prezes Kuratorium prof. dr hab. Henryk Olszewski, a w prezydium zasiadli: prof. dr hab. Antoni Czubiński, prof. dr hab. Karol Jonca, prof. dr hab. Czesław Łuczak, prof. dr hab. Karol Fiedor.

Porządek Walnego Zebrania był następujący:

1. Zagajenie
2. Odczytanie protokołu Walnego Zebrania z dnia 25 marca 1987 r.
3. Sprawozdanie władz Instytutu Zachodniego z działalności w 1987 r.
4. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej
5. Informacja red. Jerzego Kułuniaka o realizacji koncepcji muzeum Odry
6. Dyskusja nad sprawozdaniami
7. Powzięcie uchwały o udzieleniu Dyrekcji IZ absolutorium
8. Wykład prof. dr hab. Karola Joncy na temat: *Noc kryształowa na tle polityki hitlerowskiej Rzeszy wobec Żydów*
9. Powołanie nowych członków IZ
10. Wręczenie nagród Instytutu Zachodniego za rok 1987
11. Wolne wnioski

1. W zagajeniu przewodniczący Zebrania prof. Henryk Olszewski dokonał otwarcia Walnego Zebrania, najwyższego organu Towarzystwa Instytutu Zachodniego. W imieniu Kuratorium serdecznie powitał przybyłych gości, w szczególności: prezydenta m. Poznania Andrzeja Wituskiego, przedstawicieli partii, stronnictw politycznych i Ministerstwa Spraw Zagranicznych, prof. dra hab. Władysława Markiewicza PAN, doc. dra hab. Bogdana Jaczewskiego — zastępcę sekretarza Wydziału I PAN, a także członków honorowych Instytutu, założycieli-seniorów, autorów nagrodzonych prac, gości zagranicznych z NRD z Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu im. Karola Marksa w Lipsku: prof. dra sc. Wolfganga Menzla, prof. dra sc. Waltera Poeggla, prof. dra sc. Manfreda Premsslera, przedstawicieli prasy, radia i TV oraz pozostałych gości.

Zebrani uczcili minutą ciszy pamięć zmarłych członków Instytutu: prof. dra hab. Józefa Burszty, prof. dra Kazimierza Dobrowolskiego, doc. dra hab. Józefa Konicznego, doc. dr Antoniego Władysława Walczaka i doc. dra hab. Władysława Zielińskiego.

Następnie prof. H. Olszewski zwrócił się do zebranych z propozycją przyjęcia proponowanego porządku obrad. Zebrani zaaprobowali tę propozycję.

2. Prof. H. Olszewski poinformował, iż protokół Walnego Zebrania, które odbyło się 25 marca 1987 r. znajduje się do wglądu, ponadto został opublikowany na łamach „Przeglądu Zachodniego” (nr 4/1987). W związku z tym zrezygnowano z jego odczytania.

3. Sprawozdanie władz Instytutu Zachodniego składało się z dwóch części — komentarza do opublikowanego sprawozdania Kuratorium, które przedstawił prof. H. Olszewski i komentarza do sprawozdania Dyrekcji — prof. A. Czubińskiego.

W komentarzu do wydrukowanego sprawozdania Kuratorium prof. H. Olszewski podkreślił, że organ ten działał w ściślejszej współpracy z Dyrekcją IZ. Członkowie Kuratorium brali aktywny udział w imprezach i spotkaniach z gośćmi Instytutu. Dnia 28 maja 1987 r. odbyła się z inicjatywy Kuratorium Międzynarodowa Konferencja Naukowa: „Nowe tendencje w historiografii zachodniemieckiej”. Reprezentacja Instytutu Zachodniego uczestniczyła w II Kolokwium Polsko-Niemieckim oraz w dorocznym Walnym Zebraniu Towarzystwa Niemiecko-Polskiego RFN w Bonn. Kolejne Kolokwium odbędzie się natomiast w Polsce. Dobrze rozwijała się współpraca Kuratorium z *Deutsch-Polnische Gesellschaft der BRD* z siedzibą w Düsseldorfie. Tworzą się ponadto załączki współdziałania z innymi towarzystwami niemiecko-polskimi (m.in. w Hanowerze). W minionym roku kierownictwo IZ zostało przyjęte przez Ministra Spraw Zagranicznych, gdzie ponownie omawiano kwestię polepszenia sytuacji finansowej Instytutu. Kuratorium zaproponowano założenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jednakże większość jego członków wypowiedziała się negatywnie na temat tej propozycji ze względu na tradycję i specyficzny charakter towarzystwa naukowego trudny do pogodzenia z działalnością gospodarczą.

Następnie prof. H. Olszewski poinformował zebranych o utworzeniu 11 grudnia 1987 r. filii IZ w Szczecinie, a w marcu w Zielonej Górze. Powołaniu tych placówek towarzyszyło duże zainteresowanie miejscowych władz i środowisk naukowych. Zadania filii są rozległe, polegają one na krzewieniu gruntownej wiedzy o stosunkach niemieckich, emitowaniu informacji o Ziemiach Zachodnich, zbliżaniu regionów i środowisk naukowych, większym wykorzystaniu potencjału badawczego z mniejszych ośrodków. Pod koniec wystąpienia prof. H. Olszewski stwierdził, iż powstanie filii jest optymistycznym akcentem w rozwoju Towarzystwa.

Następnie w imieniu Dyrekcji IZ głos zabrał prof. dr hab. Antoni Czubiński prezentując komentarz do wydrukowanego sprawozdania.

Na wstępie zwrócił uwagę zebranych na zmiany zachodzące w sytuacji politycznej współczesnego świata, a mające również swe implikacje dla działalności Instytutu Zachodniego. Podkreślił jakościowe zmiany zachodzące w relacjach między dwoma państwami niemieckimi polegające na przejściu od okresu polityki rozgraniczenia do polityki współpracy. Stwierdził, iż stało się to możliwe dzięki powstającemu klimatowi odprężenia w świecie spowodowanego głównie nową polityką radziecką Michaiła Gorbaczowa. Wszystko to stawia przed nauką konieczność podjęcia nowych zagadnień w kwestii niemieckiej i w wymiarze światowym. Zatem celem nowych prac badawczych winno być podjęcie problemu miejsca Polski w Europie, związanym z nowymi uwarunkowaniami kwestii niemieckiej w aspekcie politycznym i ekonomicznym.

Przechodząc do omawiania działalności IZ prof. A. Czubiński powiedział, iż Instytut, jest nadal jedną z ważniejszych placówek badawczych w zakresie problematyki niemieckoznawczej, mimo istnienia innych ośrodków naukowych w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu oraz licznie przewyższających Poznań Instytutów Śląskich w Opolu i Katowicach.

Zdaniem prof. A. Czubińskiego, należałoby powrócić do większej koordynacji badań między tymi ośrodkami, tak jak to miało miejsce w latach sześćdziesiątych. IZ jako jedna z wielu placówek niemieckoznawczych w Polsce posiada jednak, obok wyspecjalizowanej kadry naukowej, także zaplecze w postaci członków Instytutu

Zachodniego nie uczestniczących dotychczas w większym stopniu w badaniach. W związku z tym należałoby zastanowić się nad możliwością szerszego włączenia rzeszy ponad 400 członków do prowadzonych prac.

W dalszej części wystąpienia prof. A. Czubiński przedstawił sytuację kadrową i stan finansowy Instytutu. W minionym roku w IZ było zatrudnionych ponad 100 osób (93 etaty), w tym 40 pracowników naukowo-badawczych w kilku zakładach. Niektóre z nich działają bardzo prężnie. Omawiając sytuację kadrową, mówca poinformował zebranych o przejściu na emeryturę kierownika Zakładu Ekonomicznego doc. dra hab. Zdzisława Nowaka oraz o awansowaniu na adiunkta Wacława Miziniaka na podstawie obronionej przez niego pracy doktorskiej i o uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego przez Tadeusza S. Wróblewskiego i postępowaniu w sprawie przyznania mu etatu docenta.

Dalszy ciąg komentarza prof. A. Czubińskiego poświęcony był niepokojącej sytuacji finansowej IZ. Roczny plan wydatków za ubiegły rok wynosił 96 mln zł. Podobnie, jak w latach poprzednich największą pozycję wpływów stanowiła planowana dotacja PAN w wysokości 74,2 mln zł. Niezależnie jednak od tego PAN przyznała Instytutowi dotację w wysokości 7,78 mln zł z przeznaczeniem na działalność — głównie wydawniczą — Wspólnej Komisji Podręcznikowej PRL-RFN. Kolejne wpływy stanowiły dotacje Akademii Sztabu Generalnego oraz Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce — Instytutu Pamięci Narodowej. Sprzedaż własnych wydawnictw przyniosła w roku sprawozdawczym ok. 2,4 mln zł. Nieznaczną pozycję 90 tys. zł stanowiły wpływy ze składek członkowskich, a własne środki obrotowe wynosiły 5 mln zł. Istniały natomiast znaczne trudności z opracowaniem planu wydatków z powodu nieterminowego przyznania dotacji.

Nadal ważną kwestią skupiającą uwagę Dyrekcji były sprawy wydawnicze. W minionym roku wydano 310 arkuszy pozycji zwartych, 91 arkuszy „Przeglądu Zachodniego” i 57 ark. półroczników obcojęzycznych. Poszczególne numery „Przeglądu Zachodniego” ukazywały się regularnie, jedynie znaczne opóźnienia powstały w wydawaniu czasopism obcojęzycznych. Większość pozycji zwartych stanowiły materiały z konferencji podręcznikowych. Nie zrealizowano znacznej liczby planowanych publikacji, przesuwając ich wydanie na rok następny. Obecnie znajdują się one w różnej fazie opracowania do druku.

Podobnie jak w latach ubiegłych Instytut odczuwał niedostatek bazy lokalowej. Szczególnie zagęszczenie panuje w bibliotece i w dziale dokumentacji. Nadal jednak nie istnieją żadne realne możliwości pozyskania nowych pomieszczeń. Sytuacja znana jest władzom miasta, które zaproponowały przejęcie lokalu na ul. Jaskółczej zajmowanego dotychczas przez oddział poznański Towarzystwa „Polonia”. Czynione są starania o wybudowanie nowego gmachu dla oddziału Nauk Społecznych przy ulicy Nowowiejskiego. Jeżeli zostaną pokonane trudności z wykwaterowaniem osiadłych tam osób, w przyszłym roku budowa zostanie rozpoczęta.

Mimo tych trudności Instytut prowadził wszechstronną działalność naukowo-badawczą. Na uwagę zasługuje aktywny udział wielu pracowników w konferencjach, dyskusjach naukowych oraz pobyt licznych gości zagranicznych z obydwóch państw niemieckich. Niestety w porównaniu z poprzednimi laty znacznie mniej osób skorzystało ze stypendiów zagranicznych. Instytut nie dysponuje ekwiwalentem wymiany stypendiów, pracownicy korzystają jedynie z jednostronnych zaproszeń zagranicznych. Sytuacja w tym zakresie nie rokuje nadziei na poprawę w roku bieżącym. Z tego względu dużego znaczenia nabiera współpraca ze stałymi partnerami Instytutu, m. in. z akademiami ewangelickimi z RFN. Na szczególne

podkreślenie zasługuje trwająca od 20 lat owocna współpraca z Instytutem Studiów Międzynarodowych w Lipsku, której przejawem jest wymiana bezdewizowa pracowników.

Pod koniec wystąpienia prof. A. Czubiński powiedział, iż tak jak w latach poprzednich, IZ uzyskał fundusze z puli Ministerstwa Edukacji Narodowej na nagrody dla prac z zakresu problematyki niemieckojęzycznej. W tym miejscu prof. A. Czubiński skierował słowa podziękowania pod adresem ministra prof. Henryka Bednarskiego.

4. W imieniu Komisji Rewizyjnej głos zabrał jej przewodniczący doc. dr hab. Witold Szulc. Mówca zaznaczył, że zgodnie z postulatem z ubiegłorocznego Walnego Zebrania, została przeprowadzona weryfikacja bilansu przez biegłego księgowego, który jednak — z powodu choroby — nie przedstawił wniosków z kontroli. Doc. Szulc poinformował jednakże, że na podstawie przeprowadzonej z biegłym księgowym rozmowy telefonicznej został upoważniony do stwierdzenia, że nie wnosi on żadnych istotnych zastrzeżeń. Na podstawie dokumentacji finansowej i materiału sprawozdawczego władz i organów IZ Komisja Rewizyjna dokonała oceny sytuacji finansowej placówki i jej działalności podstawowej.

Preliminarz dochodów i kosztów zamykał się kwotą 89 140 tys. zł; po stronie wpływów wykonany został w 116%, natomiast po stronie kosztów wykonany został w 108%. W porównaniu do 1986 r. wpływy wzrosły o 28%, natomiast koszty o 34%. Szczegółowe wyliczenia dotyczące struktury wpływów pokrywają się z danymi zamieszczonymi w komentarzu prof. A. Czubińskiego. Dane te zaprezentowano w załączonej tabeli udostępnionej zainteresowanym do wglądu. Komisja Rewizyjna stwierdziła, że działalność finansową prowadzono zgodnie z obowiązującymi przepisami i dyscypliną finansową przy zachowaniu zasad oszczędności i celowości wydatków. Realizacja budżetu nie budzi zastrzeżeń.

W minionym roku sprawozdawczym nie nastąpiła poprawa bazy materialnej, pozyskano jedynie nową centralę telefoniczną. Wzrosły natomiast zasoby książek i czasopism, również wymiana wydawnictw Instytutu przyniosła korzystne wyniki. Odnośnie do działalności podstawowej IZ Komisja stwierdziła, że podobnie jak w latach poprzednich Instytut prowadził intensywną działalność naukowo-badawczą i rozwijał międzynarodową współpracę naukową. Znaczne osiągnięcia zanotowano w działalności wydawniczej. Wprawdzie wydano o 22% mniej arkuszy wydawniczych aniżeli w 1986 r., jednakże w drukarniach znajduje się 220 arkuszy wobec 68 w 1986 r. Moce przerobowe drukarni stają się coraz bardziej odczuwalnym przyślowiowym „wąskim gardłem” w działalności wydawniczej.

Pomimo wielu trudności, wynikających w dużej mierze z trudnej sytuacji w kraju, osiągnięte przez Instytut wyniki należy uznać za pozytywne. Komisja Rewizyjna przedłożyła Walnemu Zebraniu wniosek o udzielenie władzom Instytutu absolutorium za działalność w 1987 r. Wniosek uzasadniony był tym, iż działalność Instytutu w okresie sprawozdawczym była prowadzona zgodnie z zasadami statutowymi i Instytut wykazał dalszy postęp w działalności naukowej i wydawniczej. Pod adresem Dyrekcji ponowiono jedynie postulat uregulowania sprawy wykorzystania przez wszystkich pracowników urlopów należnych ustawowo każdego roku.

Następnie ponownie głos zabrał prof. H. Olszewski, który poinformował, o przyznaniu honorowych odznak m. Poznania gościom z NRD: prof. Wolfgangowi Menzlowi, prof. Walterowi Poegglowi, prof. Manfredowi Premsslerowi. Szczególne uzasadnienie nadania tych odznaczeń przedstawił prof. Lech Janicki (zob. ss. 181 - 183).

Następnie prezydent m. Poznania Andrzej Wituski wręczył w/w profesorom
Przegląd Zachodni, nr 4, 1988

Honorowe Odznaki m. Poznania. W imieniu odznaczonych głos zabrał prof. W. Poeggel, który podziękował za zaszczytne wyróżnienie (tekst ss. 183 - 184).

5. Z kolei red. Jerzy Kułtuniak poinformował o działaniach związanych z realizacją muzeum Odry. Inicjatywie tej udzieliła swego moralnego wsparcia Sejmowa Komisja Kultury na swoim posiedzeniu w dniu 2 grudnia 1987 r. Pozytywnie do koncepcji muzeum Odry odniósł się minister kultury i sztuki prof. dr Aleksander Krawczuk, któremu ideę przedstawioną na łamach tygodnika „Perspektywy” przez red. J. Kułtuniaka zarekomendowali dyrektorzy: Instytutu Śląskiego prof. dr Janusz Kroszel i Instytutu Zachodniego prof. dr hab. Antoni Czubiński. W piśmie będącym odpowiedzią na tę rekomendację min. A. Krawczuk stwierdził m.in.: „[...] opowiadam się za koncepcją muzeum Odry jako ciągu ekspozycji zlokalizowanych w już istniejących muzeach w nadodrzańskich miastach. Muzea te otrzymają polecenie zintensyfikowania prac nad gromadzeniem zabytków i dokumentacji dla rozbudowy tematyki Odry w swych ekspozycjach”.

Pierwsza stała ekspozycja muzeum Odry powstaje w Muzeum w Głogowie i udostępniona zostanie publiczności 22 lipca 1988 r. Trwają prace nad przygotowaniem stałych ekspozycji, jak i wystaw czasowych związanych z Odrą: w Raciborzu, Opolu, Gliwicach, Brzegu, Wrocławiu, Nowej Soli, Świdnicy k/Zielonej Góry, w Drzonowie (Zielonogórskie). Przyszłościowe miejsce ekspozycji to także Krosno Odrzańskie. W Gorzowie powstaje projekt spożytkowania dla celów muzeum Odry obiektów fortecznych w Kostrzynie — przy ujściu Warty do Odry. W Szczecińskim głównym miejscem eksponowania związków Odry z dziejami państwa i narodu polskiego będzie Rejon Pamięci Narodowej — Cedynia, Gozdowice, Siekierki. W prace nad urzeczywistnieniem idei muzeum Odry zaangażowały się przede wszystkim środowiska muzealne całego Nadodrza, archiwiści, kierownictwa instytucji związanych z eksploatacją i zarządzaniem rzeką — przede wszystkim „Żegluga na Odrze”. Aprobaty udzieliły wojewódzkie władze polityczne i administracyjne.

Red. Jerzy Kułtuniak w zakończeniu swego wystąpienia zaproponował, aby w 1990 r. — w 45-lecie powrotu Polski do granic nad Odrą, Nysą Łużycką i Bałtykiem — Instytut Zachodni i Instytut Śląski zorganizowały sesję naukową na temat „Odra w dziejach Polski i w polskiej kulturze”.

6. i 7. Wobec faktu, że nie było innych głosów z sali prof. H. Olszewski zwrócił się do zebranych z propozycją głosowania o udzielenie Dyrekcji absolutorium za 1987 r. Przy dwóch głosach wstrzymujących się Walne Zebranie uchwaliło wniosek Komisji Rewizyjnej.

8. Po przerwie zebrani wysłuchali wykładu prof. dra hab. Karola Joncy na temat: *Noc kryształowa na tle polityki hitlerowskiej Rzeszy wobec Żydów*. Wykład będzie opublikowany na łamach „Przeglądu Zachodniego”.

9. Prof. H. Olszewski zaproponował Walnemu Zebraniu powołanie na członków honorowych następujących 4 osób: prof. dr hab. Zygmunta Dulczewskiego, prof. dr. hab. Karola Górskiego, dr. Edmunda Osmańczyka, dr. Wiesława Sautera.

— Zygmunt Dulczewski, em. prof. socjologii UAM, związany z IZ od jego początku. Organizator Sekcji Socjologicznej IZ, badacz Ziem Zachodnich Polski, którego empiryczne badania przyczyniły się do rozwoju teorii migracji i osadnictwa, a także teorii integracji społecznej. Zasłużony Nauczyciel PRL;

— Karol Górski, em. prof. UMK, wybitny historyk, nestor miediewistów polskich. Związany z IZ od jego początków. Autor fundamentalnych prac o Zakonie Krzyżackim i Prusach Królewskich, a także o dziejach zachodnioeuropejskiego parlamentarizmu;

— Dr Edmund Osmańczyk, publicysta i działacz społeczny, współtwórca Związku Polaków w Niemczech, bojownik o powrót Ziemi Piastowskich do Macierzy przed 1939 r., redaktor „Małego Polaka” w Niemczech, korespondent wojenny, poseł na Sejm PRL, autor licznych prac niemcoznawczych;

— Dr Wiesław Sauter, prezes Lubelskiego Towarzystwa Kulturalnego, związany z IZ od początku, autor prac o Ziemiach Zachodnich, pionier ich zagospodarowania, b. nauczyciel.

Zebrani wyrazili zgodę na włączenie podanych osób do grona członków honorowych. Instytutu.

Następnie przewodniczący Kuratorium przedstawił listę kandydatów na członków IZ. Oto ona: ks. prof. dr Marian Banaszak, dr Tomasz Jaworski, dr Wiesław Lesiuk, dr Longin Marchlewicz, dr Tadeusz Marczak, dr Waclaw Miziniak, dr Grażyna Szelągowska, prof. dr Jerzy Walachowicz, dr Mieczysław Wojecki, prof. dr Mieczysław Wojciechowski, ksiądz prof. dr hab. Zygmunt Zieliński.

W głosowaniu jawnym *en bloc* powołano wyżej wymienione osoby w poczet członków Instytutu Zachodniego.

Następnie przewodniczący Kuratorium prof. H. Olszewski udzielił głosu drowi Wiesławowi Sauterowi, członkowi honorowemu, który w pięknych słowach podziękował za wyróżnienie. Mówca przez chwilę wspomniął swoje pierwsze zetknięcie się z pracownikami Instytutu, gromadzącymi materiały do pierwszych monografii o Ziemiach Zachodnich, trud badawczy najstarszych pracowników, a także sukcesy, polegające na opracowaniu i wydaniu monografii w ciągu dwóch lat.

10. Komisja Nagród Instytutu Zachodniego im. Zygmunta Wojciechowskiego w składzie: prof. dr hab. Czesław Łuczak (przewodniczący), prof. dr hab. Antoni Czubiński, prof. dr hab. Lech Janicki, prof. dr hab. Andrzej Kwilecki, prof. dr hab. Henryk Olszewski, prof. dr hab. Hubert Orłowski, prof. dr hab. Bogdan Wachowiak i dr Tomasz Budnikowski (sekretarz) postanowiła na posiedzeniu w dniu 14 marca 1988 r. przyznać nagrody za osiągnięcia w dziedzinie badań niemcoznawczych w 1987 r. Oto lista nagród i wyróżnień:

— Nagroda I stopnia: za całokształt pracy naukowo-badawczej w dziedzinie niemcoznawstwa — prof. dr Karol Marian Pospieszalski

— Nagroda II stopnia: za pracę *Prusy: dzieje państwa i społeczeństwa* — prof. dr Stanisław Salmonowicz

— Nagrody III stopnia: dr hab. Włodzimierz Białik za pracę *Johannes Mario Simmel oder der unvermeidliche Erfolg*, prof. dr hab. Krzysztof Kwaśniewski za pracę *Integracja społeczności regionalnej*, prof. dr hab. Jerzy Skibiński za pracę *Sprawa traktatu pokoju z Niemcami po II wojnie światowej*, dr Bogdan Koszel za książkę *Rywalizacja niemiecko-włoska w Europie Środkowej i na Bałkanach w latach 1933 - 1941*, doc. dr hab. Tadeusz S. Wróblewski za pracę *Ewolucja Ostforschung w Republice Federalnej Niemiec*.

Wyróżnienia: dr hab. Jan Barcz za pracę *System prawny RFN wobec norm prawa międzynarodowego, doktryna i praktyka konstytucyjna*, dr hab. Witold M. Góralski za pracę *Federalny Trybunał Konstytucyjny a stosunki zewnętrzne Republiki Federalnej Niemiec*, prof. dr hab. Jerzy Kozeński za pracę *Opozycja*

w III Rzeszy, dr Zdzisław Lempiański, za pracę *RFN wobec problemów ludnościowych w stosunkach z Polską (1970 - 1985)*, dr Jan Piskorski za pracę *Miasta Księstwa Szczecińskiego do połowy XIV w.*, doc. dr hab. Stanisław Szostakowski za pracę *Prusy Wschodnie w polskim ruchu patriotycznym*, dr Maria Rutowska i prof. dr hab. Edward Serwański za pracę *Losy polskich środowisk artystycznych 1939 - 1945*, dr Edmund Zarzycki za pracę *Działalność hitlerowskiego sądu specjalnego w Bydgoszczy w latach 1939 - 1945*.

Przyznano także wyróżnienia dla wydawnictw: Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, Szczecińskiego Towarzystwa Naukowego za działalność edytorską w dziedzinie badań niemcoznawczych i problematyki Ziemi Zachodnich i Północnych.

Nagrody, których sponsorem był Minister Edukacji Narodowej, wręczył prof. dr hab. Czesław Łuczak.

W imieniu nagrodzonych i wyróżnionych głos zabrał prof. dr Karol M. Pospieszalski. Skierował on serdeczne słowa podziękowania do Rady Naukowej IZ, Dyrekcji i Ministerstwa Edukacji Narodowej. Mówca wspominał osobę prof. Zygmunta Wojciechowskiego — założyciela Instytutu oraz początki swej pracy naukowej, szczególnie udział w 1935 r. w konferencji na temat hitlerowskiego prawa karnego zorganizowanej w Berlinie. Mówca podkreślił, że otrzymane nagrody są dla młodszych pracowników naukowych zachętą do dalszej pracy, a dla niego dowodem uznania za naukowe osiągnięcia, uwieńczeniem życia. Profesor stwierdził, że czuje się jeszcze w pełni sił twórczych i ma nadzieję na napisanie niejednej pracy.

11. Wobec braku wolnych wniosków prof. H. Olszewski poruszył sprawę wysokości składek członkowskich. Poinformował, że Kuratorium zaproponowało podwyższenie składki do wysokości 500 zł rocznie, co zostało zaaprobowane przez zebranych.

Zamykając Walne Zebranie Członków IZ prof. H. Olszewski podziękował wszystkim za udział.

Zgodnie z tradycją Walnemu Zebraniu towarzyszyła wystawa nagrodzonych prac oraz prezentacja i sprzedaż najnowszych publikacji Instytutu Zachodniego.

Wanda Statkiewicz
Romualda Zwierzycka

Tekst wystąpienia prof. Lecha Janickiego

Panie Przewodniczący, Panie Prezydencie Miasta Poznania, Panie Wiceprezecie Polskiej Akademii Nauk, Szanowni Państwo!

W 1968 r. mija 20 lat współpracy Instytutu Zachodniego w Poznaniu z Instytutem Studiów Międzynarodowych (*Institut für internationale Studien*) Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku (NRD).

Nawiązanie tej współpracy było po części dziełem przypadku, a mianowicie efektem przygodnego raczej spotkania się ówczesnego wicedyrektora Instytutu Zachodniego doktora Janusza Rachockiego z dyrektorem Instytutu Prawa Państwowego i Administracyjnego (*Institut für Staats- und Verwaltungsrecht*) uniwersytetu lipskiego profesorem doktorem Wolfgangiem Menzelem, który bawił w Poznaniu w 1967 r. W 1968 r. przybył on wraz ze swym współpracownikiem drem Ekkehardem Lieberamem (dzisiejszym profesorem) do Instytutu Zachodniego, w którym odbyło się spotkanie naukowe obu Gości z Lipska z naszymi pracownikami. Ono właśnie

dało początek współpracy naszego Instytutu z lipskim Uniwersytetem Karola Marksa.

Nie mogę oprzeć się temu, by nie dodać, że w tym spotkaniu i w uzupełniających je rozmowach o współpracy miałem swój skromny udział, towarzysząc też następnie Gościom lipskim w ich podróży informacyjno-naukowej do Warszawy.

Jeśli zaś chodzi o wspomnianą współpracę, to u jej podstaw legła problematyka badawcza interesująca obie strony. A dotyczyła ona sprawy rozwoju politycznego i społeczno-ekonomicznego w Republice Federalnej Niemiec, tj. w państwie, które równocześnie swą politykę oraz swój system polityczno-prawny oparło na negacji terytorialno-politycznego *status quo*, będącego konsekwencją tak totalnej klęski i upadku Rzeszy Niemieckiej w wyniku rozpetanej przez nią II wojny światowej, jak i dalszego rozwoju politycznego pierwszych lat powojennych. Rozwój ten doprowadził — jak wiadomo — do podziału Niemiec popoczdamskich na dwa odrębne państwa (odrębne podmioty prawa międzynarodowego), przeciwstawne sobie nie tylko pod względem ustrojowym, lecz także jeśli idzie o ich (diametralnie różny) stosunek do konsekwencji przegranej wojny.

A był to, że pozwolę sobie przypomnieć, rok 1968, rok ważnych i w rzeczy samej odmiennych zmian konstytucyjnych w Niemieckiej Republice Demokratycznej i w Republice Federalnej Niemiec, rok, w którym niezmiennie trwała zachodnioniemiecka negacja wspomnianego co dopiero *status quo*, godząca zresztą na równi tak w integralność terytorialną Polski, opartą na granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej, jak i w sam odrębny byt państwowy NRD. Był to wreszcie rok, w którym utrzymywały się, a nawet narastały przeciwieństwa i antagonizmy między wspólnotą państw socjalistycznych a kapitalistycznym Zachodem. Nie rysowały się wówczas jeszcze kontury przyszłego odprężenia w skali światowej (na szczęblu dwóch wielkich mocarstw), nie było jeszcze układów normalizacyjnych RFN z państwami socjalistycznymi, można było co najwyżej odnotowywać ich nieśmiało i mglistie koncepcje.

Sytuacja ta stawiała z natury rzeczy poważne problemy badawcze przed ośrodkami naukowymi Polski i Niemieckiej Republiki Demokratycznej, a zwłaszcza tymi, które — jak Instytut Zachodni w Poznaniu — były niejako statutowo powołane do prowadzenia badań w tym zakresie.

W Lipsku zajmował się nimi wspomniany Instytut Prawa Państwowego i Administracyjnego, a następnie wyrosły z niego w dużej mierze, a utworzony formalnie w 1969 r. Instytut Problemów Międzynarodowych i Zachodnioniemieckich (*Institut für internationale und westdeutsche Fragen*) Uniwersytetu Karola Marksa, noszący od 1971 r. obecną nazwę Instytutu Studiów Międzynarodowych.

Pierwsze porozumienie o współpracy między Dyrekcją Instytutu Zachodniego, na której czele stał profesor dr Władysław Markiewicz, a Dyrekcją instytutu lipskiego, kierowanego przez prof. doktora R. Arzingera, zostało podpisane w 1970 r. Od tego czasu obie instytucje naukowe zawierały kolejne porozumienia 5-letnie i roczne. Porozumienia te ustalały zasady współpracy, polegające głównie na bezdewizowej wymianie pracowników naukowych, wymianie informacji naukowej i wydawnictw, a także na organizowaniu wspólnych konferencji naukowych. To ostatnie przedsięwzięcie należałoby zresztą wymienić tu na pierwszym miejscu, ono bowiem stanowić miało i stanowiło niejako wspólny mianownik całej współpracy.

Nie tu miejsce na cytowanie szczegółowych danych, ilustrujących tę współpracę, współpracę, która mając genezę raczej przypadkową przerodziła się w stabilną instytucję, dobrze zapisującą się w dziejach obu partnerskich instytutów.

Wystarczy przypomnieć, że samych wyjazdów pracowników Instytutu Zachodniego do Lipska w ramach wymiany bezdewizowej było do końca 1987 r. ponad 100 i tyle też razy gościliśmy u nas pracowników Instytutu w Lipsku. Wielu z nich mogło korzystać z tej wymiany kilkakrotnie, a były to pobyty dłuższe, o charakterze kwerendy naukowej, i krótsze związane z udziałem we wspólnych konferencjach naukowych. Tych konferencji z kolei począwszy od pierwszej, jaka miała miejsce w roku 1971 w Baranowie pod Poznaniem, organizowanych w zasadzie corocznie (wyjątek stanowiły lata 1979 i 1982) i zarazem przemienne raz w Lipsku i raz w Poznaniu, odbyło się dotychczas 16, uwzględniając także jedno osobne sympozjum międzynarodowe o szerszym (multilateralnym) charakterze zorganizowane w Lipsku w 1983 r. Konferencje te miały za przedmiot różną tematykę politologiczną i historyczno-polityczną, prawniczą (głównie z zakresu prawa międzynarodowego, konstytucyjnego i pracy), socjologiczną, a także ekonomiczną. Tej ostatniej, zwią-

zanej zarazem głównie z badaniami integracji zachodnioeuropejskiej poświęconych było kilka konferencji, w których uczestniczył współdziałający z Instytutem Studiów Międzynarodowych Instytutu Franza Mehringa (*Franz-Mehring-Institut*) uniwersytetu lipskiego. Wszystkie te spotkania naukowe pozwalały szerzej naświetlać i wyjaśniać badane problemy, wykazywały w wielu sprawach zasadniczą zbieżność poglądów, a w wypadkach ujawniających się różnic w ocenach ułatwiły wzajemne zrozumienie i skłaniały do dalszych studiów i przemyśleń.

Szanowni Państwo!

Dwudziestoletnia współpraca między obu instytutami nie byłaby tak stabilna i owocna, nie rozwijałaby się nieprzerwanie bez poważniejszych zakłóceń, gdyby nie znaczący wkład w to dzieło dotychczasowych dyrektorów Instytutu Studiów Międzynarodowych w Lipsku. A byli nimi wspomniani już prof. dr sc. Wolfgang Menzel, który po tragicznej śmierci w dniu 9 kwietnia 1970 r. profesora Arzingerera przejął obowiązki dyrektorskie, a sprawował je także okresowo później, dalej profesor dr sc. Walter Poeggel, dyrektor w latach siedemdziesiątych, zajmujący to stanowisko także w chwili obecnej, a także prof. dr sc. Manfred Premssler, któremu przypadło kierować instytutem lipskim w trudnym dla nas z różnych względów okresie pierwszej połowy lat osiemdziesiątych.

Profesorowie ci zaangażowali się w sposób znaczący we współpracę z naszym Instytutem, w jej utrzymanie i rozwój. Nie było to zarazem proste, jeśli wziąć pod uwagę, że chodzi tu o niewątpliwie specyficzny związek partnerski między Instytutem Zachodnim w Poznaniu jako samodzielną placówką naukowo-badawczą, prowadzoną — pod nadzorem Polskiej Akademii Nauk — przez towarzystwo naukowe, a Instytutem Studiów Międzynarodowych, który stanowi część składową uczelni państwowej, czyli Uniwersytetu Karola Marksa w Lipsku.

Wkład wymienionych profesorów w dzieło współpracy z nami doceniany był przez poprzednie dyrekcje Instytutu Zachodniego, kierowane przez profesorów Władysława Markiewicza i Lecha Trzeciakowskiego. Obecna Dyrekcja — nawiązując do swoistego jubileuszu dwudziestolecia współpracy — postanowiła uhonorować profesorów Poeggela, Menzela i Premsslera, a w ich osobach pośrednio cały lipski Instytut, występując do władz miejskich o przyznanie im Honorowej Odznaki Miasta Poznania, miasta, z którym naszymi dzisiejszymi Gości łączą — jak nam wiadomo — poprzez współpracę z Instytutem Zachodnim szczególne więzi sympatii.

Szanowni Państwo!

Miło nam powiadomić Państwa, że Miejska Rada Narodowa na wniosek Prezydenta Miasta Poznania uwzględniła nasz postulat i przyznała naszym trzem miłym Gościom i Kolegom wspomniane odznaki.

Gratulując Gościom z Lipska tego wyróżnienia i dołączając życzenia ad multos annos pragnę podziękować Państwu za uwagę.

*

Tekst podziękowania prof. Waltera Poeggla

Wielce Szanowny Panie Prezydencie Miasta, Wielce Szanowny Prezesie Kuratorium, Szanowni Koledzy Dyrektorzy, Szanowne Panie i Panowie!

Z dużą wdzięcznością i radością — mówię to również w imieniu moich kolegów — przyjmujemy to zaszczytne wyróżnienie miasta Poznania. Traktujemy je również jako wyróżnienie dla działalności pracowników Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu im. K. Marksa w Lipsku. Nasza 20-letnia współpraca charakteryzuje się ciągłością i konstruktywną działalnością, która w żadnym okresie nie ucierpiała. Na podstawie stabilnego układu obydwu Instytutów w wieloraki sposób układały swoją współpracę. W związku z tym chciałbym szczególnie podkreślić znaczenie corocznie odbywającego się kolokwium, z którego materiały są publikowane i w trakcie których prowadzimy otwartą i swobodną wymianę poglądów o naszych pracach badawczych. Z dużym zadowoleniem stwierdzam, że udało się

nam osiągnąć pryncypialną zgodność w odniesieniu do zasadniczych problemów politycznych i naukowych. W czasie trwania pełnej zaufania współpracy rozwinęły się także osobiste powiązania, które chciałbym określić jako przyjacielskie. Nasze częste robocze pobyty w waszym pełnym tradycji mieście doprowadziły również do tego, że mamy dużą sympatię dla Poznania. Również dlatego to odznaczenie szczególnie nas wzrusza. Powinniśmy naszą wspólną pracę traktować również jako zdobywcę historyczną, jako nasz naukowy wkład w dzieło przyjacielskich stosunków między naszymi socjalistycznymi państwami. Pozwólcie mi Państwo na koniec wyrazić następujące stwierdzenie. To wyróżnienie traktujemy również jako zobowiązanie do rozwoju już istniejących powiązań między Instytutami; ich współpracy stała się dla nas niezbywalną częścią składową nowego działania na arenie międzynarodowej. W przyszłości widzimy nasze zadania w ten sposób, że powinniśmy jeszcze skuteczniej niż dotychczas popierać pokojową politykę państw socjalistycznych poprzez nasze naukowe i teoretyczne prace. Jest konieczne, abyśmy wszyscy przyczyniali się do utrwalenia pokoju i stworzenia Europy na kształt wspólnego domu obydwu społecznych systemów. Tylko w ten sposób możliwe będzie raz na zawsze wykluczenie takich wydarzeń jak wrzesień 1939 r. W tym sensie dziękujemy jeszcze raz za okazane nam uznanie i życzymy w naszej wspólnej pracy wiele sukcesów.

POWOŁANIE SZCZECIŃSKIEJ FILII INSTYTUTU ZACHODNIEGO W POZNANIU

W Szczecinie mieszka i pracuje 23 członków Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Dnia 11 grudnia 1987 r. w gmachu Archiwum Państwowego w Szczecinie zebrał się oni w celu powołania filii Instytutu Zachodniego. W zebraniu uczestniczył prezes Kuratorium Instytutu Zachodniego prof. dr hab. Henryk Olszewski, który m.in. omówił statutowe zadania Instytutu Zachodniego i miejsce filii w strukturze tego Instytutu.

Obrodom przewodniczył członek Kuratorium Instytutu Zachodniego, dyrektor Instytutu Historii Uniwersytetu Szczecińskiego prof. dr hab. Henryk Lesiński. W dyskusji głos zabrali: prof. Bogdan Dopierała, prof. Tadeusz Białecki, prof. Bolesław Sadaj, doc. Marek Baumgart, doc. Janusz Faryś i dr Kazimierz Kozłowski.

K. Kozłowski w swym wystąpieniu przekazał m.in. informację, że pierwszy prezydent Szczecina członek Polskiej Akademii Nauk prof. Piotr Zaremba telefonicznie powiadomił organizatorów zebrania, że ze względu na odbywające się w tym samym czasie posiedzenie PAN nie może uczestniczyć w zebraniu założycielskim filii, lecz w pełni popiera tę inicjatywę. Prof. P. Zaremba zaznaczył, że już w 1945 r. uważał, że istnieje potrzeba powołania w Szczecinie Oddziału Instytutu Zachodniego.

Zebrani jednogłośnie postanowili powołać filię Instytutu Zachodniego, której głównym celem jest tworzenie na terenie Szczecina i województwa szczecińskiego szerszej niż do tej pory płaszczyzny do realizacji zadań programowych Instytutu Zachodniego.

Zebrani powołali tymczasowy zarząd w składzie: H. Lesiński, B. Dopierała, T. Białecki, M. Baumgart, K. Kozłowski, którego zadaniem jest ustalenie organizacyjnych i merytorycznych zadań filii.

Ustalono, że miejscem zebrań członków Instytutu Zachodniego i tymczasową siedzibą filii będzie Archiwum Państwowe w Szczecinie.

Kazimierz Kozłowski